

Noli tacere

Mitmekeelsus Värske Rõhu luuletustes (2005–2024)

REBEKKA LOTMAN

Eri keelte, iseäranis inglise keele kui nüüdisaegse *lingua franca* põimimist emakeelde peetakse sageli just noorte keelekasutuse iseloomulikuks tunnuseks globaliseerunud ühiskonnas. Meedias kohtab murelikke sõnavõtte eesti keele tuleviku pärast, selle segamist inglise keelega nimetatakse pejoratiivselt *estonenglish*'iks.¹ Mitme keele põimimist emakeelde on peetud ka kehva keeleoskuse tunnuseks (vt Argus jt 2021: 5–7).

Sotsiolingvistikilisest vaatest on normikohase keele teisendamine ja sellesse teiste keelte sisestamine loomulik, eriti teismelistele omane komme. Just kujunemisaastail suhtutakse keelde loominguliselt – mitte kui valmissüsteemi, aga kui millessegi, mida on võimalik oma sisemaailma ja maailmapildiga kohandada (Vihman jt 2022: 295; Jonsson jt 2019). Noored võivad keele sobitamiseks enda identiteediga painutada selle sõnavara, hääldust ja grammatikat, kasutades keelt teiste rühmade mõistes vigaselt (Kohl, Ouyang 2020: 5). Nii ka Eestis – Kristiina Praakli on märkinud, et noorem vanusegrupp tarvitab endale tähenduslikest nähtustest kõneldes oma mõistestikku: „Sisendit saadakse selleks eri keeltest (praegu inglise), nüüdisaegses info- ja suhtlusvahenditerikkas ilmaruumis sotsiaalmeediat ning selle eri suhtlusrakendustelt ja platvormidelt” (Praakli 2022: 1014). Noorte keelekasutuse, sh mitmekeelsuse uuringuteks on Eestis läbi viidud mitu teadusprojekti,² analüüsima eesti keele dünaamikat nüüdisajal, samuti noorte keele-, aga selle kaudu ka maailmataju: „Nende [noorte] keelekasutuse põhjal saab aimu neid kõnetavate prestiižsete keelte, suhtluses aktsepteeritud mitmekeelsete suhtlusnähtuste ja noori kõnetavate vestlusteemade kohta” (Vihman jt 2022: 295).

Eesti nüüdisnoorte kirjanduslikku keelekasutust on seni mitmekeelsuse vaatepunktist käsitletud vähe, korpuseanalüüsid puuduvad sootuks. Kirjanduslikus tekstis on keelevalikud tähenduslikult laetud, ka võõrkeelsuse puhul tõuseb Roman Jakobsoni (1960: 356–357) mõistes esile poeetiline funktsioon ning referentsiaalse ja konnotatiivse tähenduse kõrval muutub oluliseks see, kuidas on sõnum tehtud ja millest see koosneb. Seejuures tuleb silmas pidada, et mitmekeelne kirjandus ei peegelda pimesi kogukonna keelekasutust, vaid on tingitud esteetilisest prioriteetidest (Keller 1976: 146). Koodivahetus kui kahe või enama keele kasutamine ühes

¹ Nt 2023. aasta laulupeo kunstilise juhi Pärt Uusbergi hinnangul on *estonenglish* „sügav ohumärk meie keelele, mistõttu laulupidu korraldades üritab ta seista ka emakeele eest” (Kannel 2023).

² HTM-i programmist „Eesti keel ja kultuur digiajastul” on rahastatud projekte „Teismeliste keel Eestis” (2019–2022, vastutav täitja Virve-Anneli Vihman) ja „Eesti laste ja noorte mitmekeelse suhtluse keelekogud ja korpused” (2019–2022, vastutav täitja Anna Verschik), milles on ühendatud kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed meetodid, analüüsitud on suulist ja kirjalikku pruuki, argisuhtlust (tätid) ja keelekasutust avalikes digitaalseis kanaleis (blogid, vlogid).

luuletekstis on üks viise keelele endale tähelepanu juhtida. Niisiis võimaldab luule mitmekeelsuse uurimine käsitleda poeetiliste strateegiate kujunemist.

Siinse artikli eesmärk on analüüsida mitmekeelsuse avaldumist noorte kirjandus-ajakirja Värskes Rõhk luuletustes aastatel 2005–2024. Töö lähtub järgmistest uurimisküsimustest: 1) millisel määral esineb ajakirja esimese kahekümne tegutsemis-aasta luules mitmekeelsust ning kas see on ajas kasvav nähtus? 2) millised keeled on esindatud ning kuidas on nende jaotus ajas muutunud? 3) kuidas suhestuvad muukeelsed sõnad ja fraasid struktuurselt luuletuse põhikeelega, st eesti keelega? 4) milliseid esteetilisi ja tähenduslikke funktsioone täidab mitmekeelne keelekasutus luuletekstides? Uurimus ühendab kontaktlingvistikast pärit kvantitatiivse korpusanalüüsi ja kirjandusteadusliku poeetikaanalüüsi: korpusanalüüsi abil kaardistatakse mitmekeelsuse esinemissagedus ja mustrid, kvalitatiivne analüüs keskendub mitmekeelse keelekasutuse poeetilistele ja tähendust loovatele funktsioonidele.

1. Korpuse kirjeldus ja teoreetiline raamistik

Artikli analüüsikorpuse moodustavad kõik Värskes Rõhus aastatel 2005–2024 ilmunud algupäraseid luuletused. Selleks on esimese etapina luuletused käitsi ajakirja-numbritest kogutud ja transkribeeritud. Minu arvestusel ilmus sel perioodil 3086 luuletust³ 328 autorilt. Autorite vanus on sõltunud muu hulgas toimetuse poliitikast, peatoimetajad on defineerinud noort autorit erinevalt. Ajakirja asutaja ja esimese peatoimetaja (2005–2007) Priit Kruusi ajal oli vanusepiirang 15–25 (Ulfsak 2005), järgmine peatoimetaja (2007–2013) Lauri Eesmaa tõstis vanusepiiri 27. eluaastani,⁴ Carolina Pihelgas nihutas peatoimetajana (2013–2020) ülempiiri 35. eluaastani.⁵ Hanna Linda Korp (2020–2025) tõi selle taas natuke allapoole⁶ ning see on jäänud kehtima tänini: oodatakse kuni 33-aastaste autorite kaastöid. 20 aasta jooksul on olnud noorim avaldatud luuletaja 14- ja vanim 37-aastane, valimi keskmine vanus on 23,5 eluaastat.⁷ Seega on siin noorte puhul tegu osalt vanemate autoritega kui need, kelle tekstikorpust on keeleteaduslikult uuritud.⁸

Avaldatu sõltub ka toimetusest, kes teeb kaastöödest valiku ja toimetab neid. Avaldamisprotsendi täpset arvestust ei ole peetud, ent eri aegade toimetajate sõnul

³ Luule- ja proosatekstide piirid on mitmel puhul hägusad. Piirjuhtumitel on lähtutud sellest, kuidas need on ajakirjas määratletud: algusaastatel paigutati luule eraldi sektsiooni ajakirja algul, hiljem on kodulehel esitatud need eri sektsioonides. Samal ajal on statistikasse arvestatud ka need luuletused, mis on ilmunud päevikurubriigis.

⁴ Lauri Eesmaa kirjalik teade 9. I 2026.

⁵ Carolina Pihelga kirjalik teade 31. XII 2025.

⁶ Hanna Linda Korbi kirjalik teade 20. I 2026.

⁷ Värskes Rõhu autorite vanuselist jagunemist aastate kaupa vt täpsemalt Lotman 2026.

⁸ Nt Praakli (2022: 1015) nimetab noorteekeleks 12–19-aastaste kõnelejate keelepruuki; Helin Kask (2021: 29–30) uuris blogijaid vanuses 19–30 ja vlogijaid vanuses 15–29; Vihman jt (2026) analüüsisid mitmekeelsust 10–18-aastaste netivestlustes. Inglise keele kasutamist noortevahelises suulises ja täsisuhtluses uurinud projekt „Teismeliste keel Eestis” kogus keeleandmeid 9–18-aastastelt noortelt.

on olnud just luulekaastöid enim ning seega konkurents ilmuniseks tihedaim. Kauase keele- ja luuletoimetaja Triin Ploom-Niitra sõnul oli tema ajal ilmunise protsent 20–25,⁹ Carolina Pihelga hinnangul jõudis tema ajal ajakirjaveergudele 25–30 protsenti saadetud luuletustest,¹⁰ praeguse luuletoimetaja Saara Lotta Linno ajal on vastuvõetud luuletuste protsent ligi 30.¹¹ Samas on kahekümne tegutsemis-aasta jooksul topeldunud trükivalgust nägevate luuletuste arv, tõustes aastas laias laastus sajalt kaheksajale.

Lisaks luuletoimetajale on tekstidega töötanud keeletoimetaja. Seega ei saa teha üldistusi näiteks kaldkirja kasutamise kohta võõrkeelsetes sõnades/fraasides, kui-võrd enamasti ei saa eristada, millal selle lisas toimetus, millal autor. On kaks erandit, kus autorid metapoeetiliselt seda küsimust puudutavad. Üks on Sveta Grigorjeva (2017: 72) inglise, itaalia ja vene keelt sisaldav „grigorjeva 4 life”, mille lõpuridade tsitaatsõnades loobutakse kaldkirjast, ühtlasi iroonitsedes selle žesti tähenduse üle: „haa ma pole isegi printsess bitch (perse / kursiiv – jah / siuke rebel olengi).” Teiseks on võõrkeelsete sõnade kursiivkirja esitamise tava ootamatus võtmes käsitlev Liisa Mudisti luuletus (2022), kus *i*-tähtede rida kujutab Charles Sanders Peirce'i (1932) mõistes ikooniliselt rohuliblesid, kui tuul aga need viltu puhub, muutuvad need võõrkeelseks. Seda ilmestab koodivahetuse ja vastava šriftiga eelviimane värs:

Kõige rohkem meeldivad mulle maastikus rohulibled

.....

ja tuul läbi nende puhudes

iiiiiiiii

Kui rohi tundub olevat kirjas in a foreign language

[illegible]

Keelte piirid on sageli poorsed, ent kursiiv toimib laen- ja tsitaatsõnu eristava markerina, kuivõrd nende eristus on konventsionaalne ja ajas muutuv. Et kursiivi üheks tähenduseks on eesti keeles kokkuleppeliselt võõrkeelsus, on kaldkirjas võõrsõnad (nt *retsina*) arvestatudki statistikas mitmekeelsuseks.

Värske Rõhu korpuses eristub autori- ja tekstitasandi mitmekeelsus. Autoritasandil tähendab see olukorda, kui autor kasutab mitut loomekeelt, ühes tekstis üht, teises teist (Linno, Lukas 2022: 793), näiteks muu emakeelega autor kirjutab eesti keeles. See on markeritud kaheksas, enamasti Sofia-Elizaveta Katkova luuletuses, ent avaldatud on teisigi vene, samuti ukraina emakeelega (Katja Novak) autorite luuletusi, kus mäрге tõlke kohta puudub. Seejuures eristab Katkova luuletusi, mille ta on ise vene keelest eesti keelde tõlkinud (nt 2024: 16), ning kohe teises keeles loodud tekste – luuletuse „natuke minust” (2024: 17) allmärkuses öeldakse, et see on kirju-

⁹ Triin Ploom-Niitra kirjalik teade 12. I 2026.

¹⁰ Carolina Pihelga kirjalik teade 31. XII 2025.

¹¹ Saara Lotta Linno kirjalik teade 15. I 2026.

tatud eesti keeles. Saara Liis Jöeranna „Võõrkeelne tsükkel” (2024) kätkeb märkust „itaalia keelest tõlkinud autor”, millel on omakorda allmärkus „Autor valdab itaalia keelt Duolingo Section 2 Unit 4 tasemel”, andes luuletusele iroonilise võtme: tekst rajaneb keeleõppepi lausetel.

Laias tähenduses võib mitmekeelsuse alla paigutada eri keelevariantide, sh murrete kasutamise, ent siinses analüüsis seda eraldi ei vaadelda. Märkigem siiski, et Värskes Rõhus on murdeluulet 20 aasta jooksul ilmunud ainult nelja poeedi sulest – Leila Holts ja Jaan-Paul Sibul (võru), Merlin Lõiv (setu) ja Maryliis Teinfeldt-Grins (Kadrina) –, kokku 49 luuletust ehk 1,6% kogukorpusest.

Tekstitasandi mitmekeelsus jaguneb omakorda mitteleksikaalseks ja leksikaalseks (Verschik, Saagpakk 2023: 80–81). Neist esimene hõlmab teise keele õigekirja ja fonoloogia, aga ka näiteks süntaksi kopeerimist ja kalkatõlkeid. Seega on tegu hajusa sfääriga: osa kalkatõlkeid kinnistub, saab normkeele osaks ega kuulu kirjandusliku mitmekeelsuse alla, sest teine keel ei moodusta enam tähenduslikku kihti. See vahe on aga tunnetuslik.¹² Nagu on täheldanud Reili Argus, jääb keeleteoimetaja igaveseks küsimuseks piir toortõlke ja eesti keeles juba oma koha leidnud väljendi vahel (Argus 2021).

Ka vaadeldavas korpuses esineb luuletusi, kus mängitakse nende nn toortõlgetega, nihutades fookuse keelele ja tuues inglise keele latentselt kohale, nt Sursu luuletus „magus jeesus” (2005), mille pealkiri ja ühtlasi adressaat on laenatud ingliskeelsest idioomist *sweet jeesus*, samuti Mattias Velleri „Puhkav litsinägu, nagu öeldakse” (2022: 41), mis kopeerib otse inglise slängist ütluse *resting bitch face*; nagu ka Jorma Sarve (2010) „jahe legend”, mis sisaldab sõnasõnalist tõlget inglise adjektiivist *cool*. Inglise keele toovad eestikeelsesse teksti ka tuntud tsitaatide tõlked, näiteks Gregor Mändma luuletuses põgeneva mina eneseergutus, mis sisaldab intertekstuaalset viidet filmile „Forrest Gump”: „jooksen minema, / head aega ei ütle, / jooksen, / jookse, Forrest, jookse!” (2024: 79) Huvitavalt mõjub Jarmo Reha 8-osalise tsükli „FORTIS FORTUNA ADIUVAT. Kuukillud” (2023: 76) lõpuluuletus: „Kuukildudel on sünged nurgad. // Keegi peab nutma taevast / Keegi peab nutma sadu // Keegi peab nutma verepuna / Keegi peab nutma valu”. Selle järelmärkus „koos N. Cave’iga” seob luuletuse Nick Cave’i laulusõnade ja ühtlasi inglise keelega, kuid teeb seda retrospektiivselt, st teine keel ja selle võimalikud tõlkevasted ilmuvad luuletuse kohale alles lugemise järel koos selle kommentaariga.

Siinse artikli fookuses on tekstisisene leksikaalne mitmekeelsus ehk teis(t)e keel(t)e kasutamine eestikeelses luuletuses, mitte sama keele sisemised variandid.¹³

¹² Vt nt arutelu inglise keelest üle võetud idioomi „ei ole minu teetass” kohta: EKI keelekorraldaja Maire Raadik (2019) ei soovita seda ütlust kasutada, kuna teel ei ole meie kultuuris võrreldes inglise omaga erilist tähendust; Reili Argus ja Reet Kasik leiavad aga, et keele muutumine on loomulik, eri väljendite tõrjumiseks ei ole põhjust (Argus 2021).

¹³ Ometi mängib mitmel pool dialekt tähenduslikku rolli, nt Jan Blinsky isa matustest kõneleva luuletuse värsireas: „kerkokelli (ja lööjaks polnud mu oma lell)” (2022), kus murdelisus loob seose maakiriku ja murdekeelse luuletaditsiooniga (Gustav Suits), samas järgnev riim muudab tekkiva pühaliku registri koomiliseks; samuti Henry Griini „mõtsik lääs” (2007: 7), kus murdelise adjektiiviga pealkiri toob esile Metsiku Lääne ruraalsuse semantilise välja, mõjudes samas Ameerika kontekstis iroonilise aktina.

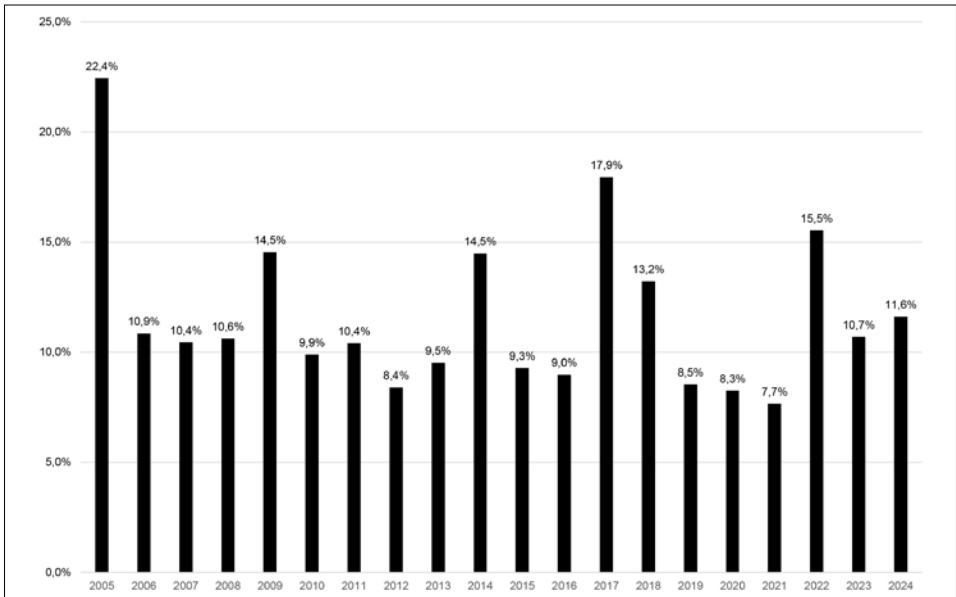
Käsitluse on hõlmatud ka teiskeelsed pealkirjad ja muud tekstiga vahetult seotud paratekstuaalsed üksused. Samas ei ole statistikasse arvestatud latentset koodivahetust, st muukeelseid firma- jm nimesid (nt Facebook, Nike, Minecraft jt), ehkki nendegi semantiliste väljadega mängitakse teadlikult. Nii rõhutab Susanna Metti luuletuses (2022: 5) refräänina korduv kaardimängu Solitaire motiiv lakkamatut üksildust: „mõtlen sulle ja mängin solitaire'i [---] saab ainult sulle mõelda ja solitaire'i mängida [---] ma mängin solitaire'i [---] ma mängin solitaire'i ja mõtlen sulle mu kallis.” Samas on valimisse liidetud need üksikjuhud, kus võõrkeel ilmneb peidetult, ent konkreetse sõnana, näiteks Sveta Grigorjeval eri värssides tähthaaval, ergutushüüet imiteerivana ilmnev venekeelne roppus: „teised / keppisid / ringi / andke H / andke U / andke I” (2017: 71) ning Mihhail Boitsovil ingliskeelne hüvastijätt peegelpildis: „poiss istub vastaspooles trammis / kõnnitab näppu udusel klaasil / kirjutab „eyB” (2024: 76).

Analüüsiks olen märgendanud teisi keeli sisaldavad luuletused, kasutatud keeled ja koodivahetuse liigid, et kirjeldada, kuidas keeled tekstis põimuvad ja kuidas muukeelsed üksused suhestuvad eesti keele grammatilise struktuuriga. Esinemissagedused on arvatud Pythonis loodud analüüsiskripti abil. Viimases peatükis liigitakse kvantitatiivselt analüüsilt mitmekeelsuse kui poeetilise võtte käsitluseni, kaardistades koodivahetuse semantilisi funktsioone ning eri keelte esteetilisi ja tähendust loovaid funktsioone luuletekstis.

2. Mitmekeelsuse esinemissagedus

Vaadeldavast 3086 luuletusest esineb tekstisisest leksikaalset mitmekeelsust 348 luuletuses (11,28% koguarvust), millest omakorda 34 (10%) sisaldab rohkemat kui ühte võõrkeelt. Joonis 1 annab diakroonilise ülevaate mitmekeelsete luuletuste osakaalust vastaval aastal ilmunud luuletuste koguhulgas.

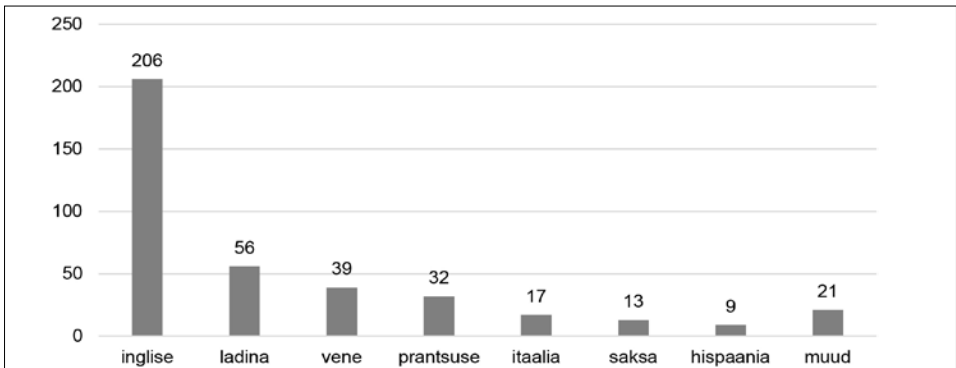
Siit saab teha mitu järeldust. Esiteks, kuigi eesti-inglise segakeele teket on nähtud pidurdamatu protsessina (vrd nt Tõevere-Kaur 2016), on Värske Rõhu luuletajate keel üsna alalhoidlik: 85–90% luuletusi kasutab ainult eesti keelt. Erandiks on ajakirja esimene ilmumisaasta (22% luuletusi sisaldab ka mõnda muud keelt), ent ilmselt mängib siin rolli see, et tol aastal ilmus vaid kaks numbrit, st võrreldes teiste aastatega vähe luuletusi (49, samas kui vaadeldud perioodi keskmine on 154) ja üksikute autorite mõju statistikale on suurem. Teiseks ei ole mitmekeelsete luuletuste osakaal 20 aasta jooksul kasvanud, püsid üsna stabiilselt 10% lähedal; kõrgemad näitajad (14–22%) ei koonu ühte perioodi, vaid esinevad kõigil kolmel vaadeldaval kümnendil (2009, 2014, 2017 ja 2022). Nii ei saa täheldada tendentsi n-ö segakeele kasvu poole. Kolmandaks tuleb märkida, et ehkki teiste keelte osakaalu võib pidada tagasihoidlikuks, moodustab mitmekeelsus püsiva osa noorteluule poeetikast – intensiivsus küll kõigub aastati, ent ei lange ühelgi aastal alla 7%.

Joonis 1. Mitmekeelsete luuletuste osakaal Värse Rõhu tekstides aastate kaupa.

3. Mitmekeelsuse jagunemine keeleli

Joonis 2 annab koondülevaate korpuses kasutatud keeltest, nende esinemine on toodud koguarvuna valimist.¹⁴

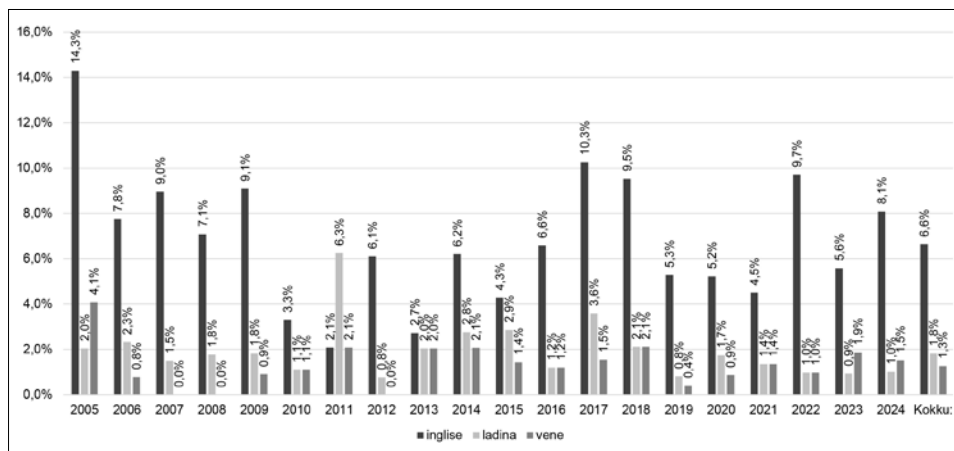
Joonis 2. Eri keelte esinemise koguarv Värse Rõhu luuletustes.

Mitmekeelsetes luuletustes on ootuspäraselt levinuim inglise keel, mida esineb 59,2%-s neist ehk 6,7%-s kogu valimi tekstidest. Üllatavalt on teisel kohal ladina keel

¹⁴ Eri keelte esinemiste summa (393) on suurem mitmekeelsete luuletuste koguarvust (348), sest 34 luuletuses leidub mitu võõrkeelt.

(16,1%), mis ületab vene keele (11,2%) kasutust. Suhteliselt palju esineb romaani keeli (prantsuse 9,2%, itaalia 4,8% ja hispaania 2,6%). Saksa keelt sisaldab ainult 3,7% mitut keelt kasutavatest luuletustest. Muude keelte alla on koondatud ülejäänud, korpus kuni neli korda leiduvad keeled: jaapani (4), heebrea (3), kreeka (3), soome (2), alamsaksa (1), araabia (1), bambara (1), gruusia (1), hiina (1), jaava (1), rootsi (1), ukraina (1) ja vadja (1). Väärib märkimist, et üldse puuduvad läti ja leedu keel, seevastu on esindatud kaugemad keeled, soome keelt kohtab vaid kahes luuletuses, st isegi vähem kui jaapani, heebrea ja kreeka keelt. Ka ukraina keele esinemist ainult ühes luuletuses võib pidada üllatuslikuks, arvestades Venemaa täiemahulist sõda Ukraina vastu alates 2022. aasta algusest.

Joonis 3 pakub diakroonilise ülevaate kolme levinuma keele – inglise, ladina ja vene – esinemise kohta.

Joonis 3. Inglise, ladina ja vene keele esinemissagedus Värsk Rõhu luuletustes aastate kaupa.

Nii nagu mitmekeelsete luuletuste osakaal ei ole aastate jooksul suurenenud, ei kasva lineaarselt inglise keele kasutamine. Selle esinemissagedus jääb küll 2–14% vahele, kuid selge kasvu- või kahanemistendentsita. Stabiilselt on esindatud ladina keel, mida leidub vähesel määral igal aastal: kõikudes 1–7 esinemiskorra vahel, tarvitatakse seda keskmiselt 2,8 luuletuses aastas. Ka vene keele vähenenud kasutus on üsna korrapärane: seda leidub 1–4 luuletuses aastas, välja arvatud 2007., 2008. ja 2012. aasta, mil vene keelt ei esine üheski valimi luuletuses.

4. Tekstisisene koodivahetus tüübiti

Pieter Muyskenile (2000) tuginedes saab eristada kolme tüüpi koodivahetust. Esiteks, **sisestav koodivahetus** (ingl *insertional code-switching*), kus teiskeelseid sõnu või fraase põimitakse eestikeelsesse morfosüntaktilisse raami ja kohandatakse selle struktuuriga. See on kõige lokaalsem mitmekeelsuse vorm, kus keelte piir püsib küll tajutavana, ent teiskeelne üksus ilmneb maatrikskeele sees. Teiseks, **vaheldav**

koodivahetus (*alternational switching*), mille puhul tekst lülitub ühe keele struktuurilt teisele ning teiskeelne osa moodustab süntaktiliselt iseseisva üksuse, näiteks fraasi, lause või pikema lõigu. Siin ei ole teiskeelne osa integreeritud eestikeelsesse grammatilisse struktuuri, vaid keeled vahelduvad eraldiseisvate struktuuridena. Kolmandaks **ühilduv leksikaliseerumine** (*congruent lexicalization*), kus eri keelte leksikaalsed elemendid põimuvad ühises grammatilises struktuuris. (Muysken 2000; vt ka Argus jt 2021: 14) Muyskeni kategooriate tunnused võivad osalt kattuda; siinses analüüsis on kolmikjaotust kohaldatud nii, et teiskeelse tüve kombinatsioonid eesti morfoloogiliste elementidega, näiteks tuletusliidete või käändelõppudega, on arvestatud ühilduva leksikaliseerumisena.

Järgnev tabel annab ülevaate võõrkeelsete elementide suhtest põhikeele ehk eesti keele ja nende osakaalust mitmekeelsetest luuletustest.¹⁵

Tabel 1. Leksikaalse mitmekeelsuse jagunemine tüübiti Värske Rõhu luuletustes.

Mitmekeelsuse tüüp	Arv	Osakaal
Sisestav koodivahetus	164	47,1%
Vaheldav koodivahetus	146	42,1%
Ühilduv leksikaliseerumine	96	27,7%

Levinuim on sisestav koodivahetus, mida leidub ligi pooltes mitmekeelsetes tekstides. Võõrkeel ilmneb seega sagedaimini luuletuses üksiksõna või fraasina, mis on põimitud eesti süntaksisse. Need võivad esineda tsitaatsõnadena, näiteks veebisõnavarast, nagu Allar Lepa (2009) digivõõrandumist kujutavates ridades: „elmites elus käisin minagi kartuleid võtmas / siis kui mu parimad sõbrad ei olnud veel / rohelised mehi-kesed sulgudes kirjaga (*online*)”. Samuti muukeelsete levinud väljenditena, näiteks Maarja Pärtnal (2010: 4) kujutab ladina *ad nauseam* metatekstuaalset kommentaari monotoonse, rutiinse argielu kohta: „äripäevade puhkepäevade / koolipäevade tähtpäevade / ostupäevade pohmellipäevade / pesupäevade tänapäevade / mustade päevade äripäevade / puhkepäevade koolipäevade / *ad nauseam* korduvas jadas.”

Veidi vähem, 42%-s luuletustest kohtab vahelduvat koodivahetust; siia alla on arvatud ka teiskeelsed pealkirjad kui põhitekstist eraldiseisvad üksused. Eraldi semantilise üksuse võib moodustada ka üksik võõrkeelne sõna või koguni lühend, näiteks „uk” Leila Holtsi (2006) võõrkeelsel luuletusel Inglismaast. Niisugust paratekstuaalset mitmekeelsust leidub sageli just nendel autoritel, kelle luuletused on muus osas ükskeelsed, näiteks Jassi (2006) „anima ex” või Berit Kaschani (2010) „Voyage Voyage”. Teine keel võib sisse tuua kellegi teise hääle, näiteks Lauri Leedil (2013: 85): „ja mulle vigaselt slaavi aktsendiga kõrva sosistasid: *nicht kinder machen*”, st teiskeelsus esineb omakorda ebakorrektses grammatikas ja häälduses. Veel on levinud mudel, et võõrkeelsed fraasid avardavad või täpsustavad ümbritsevaid värsiridu, nt Hanna Kangrol toonitab ingliskeelne värss vahepealsust liminaalse seisundina: „äratuskella ja rem-une vahepeal / *somewhere in between darling*

¹⁵ Üks luuletus võib sisaldada mitut mitmekeelsuse tüüpi, nii ei vasta nende kogusumma mitmekeelsete luuletuste koguarvule. Veel tuleb märkida, et tabelis on iga tüüp loendatud luuletuse kohta üks kord, sõltumata sellest, mitu vastavat üksust tekstis esineb.

/ juhtus enneolematuid asju” (Kangro 2015). Leidub ka mitmevärsilist vaheldavat koodivahetust, mitmel puhul intertekste kaasates. Triin Tasujal (2008) täiendab Tom Waitsi laulust „Martha” (1973) laenatud tsitaat ajastuvaimu, minnalaskmise romantikat: „oo noored kurvad poeedid ja elukunstnikud! / raudteedel, rõdudel, suurtes linnades / veinid ei millegi eest, millegi pärast / these are the days of roses / poetry and proses.” Üksikutel juhtudel ka terve salmina, näiteks Marleen Krause (2024) põimib oma luuletusse Shenseea palast „Pon mi” (2018) pärit ja TikTokis viraalseks saanud laulusõnade katke, mis toimib eelmise ja järgmise salmi mõtteparallelsmina: „tuss / vagiina / kiisu // *pussy tight / pussy clean / pussy fresh* // soe / määrg / pehme.”

Morfoloogiliselt hübriidset ühilduvat leksikaliseerumist esineb u 28%-l juhtudest, moodustades vähemuse. Siia kuuluvad sõnad, mille leksikaalne tuum pärineb võõr-, morfoloogia aga eesti keelest: „taguda podkidnoid pooltuttavaga” (Kruusmägi 2016) või „cräshib” (Griin 2007: 10). Morfoloogilise põimumisega võib kaasneda ortograafiline mugandumine, nagu vormis „cräcki” (Saar 2023), mis võib esineda ka iseseisvalt, nt „HÄSHTÄG” (Veelmaa 2018: 3).

Muyskeni kolmikjaotust võib käsitleda keelekontaktide intensiivsuse skaalana: sisestava koodivahetuse puhul toimib teiskeelne element lokaalse, markeeritud lisandusena, vaheldava koodivahetuse korral toimub diskursiivne keelelülitus, kuid siingi püsib keelte piir selgena, ning ühilduva leksikaliseerumise juhtumid viitavad sügavamale põimumisele. Värske Rõhu andmestik näitab, et noorteluules domineerivad koodivahetused, kus keeled jäävad eraldi üksusteks ning morfoloogiliselt põimunud vormid moodustavad vähemuse.

Siin tuleb teha üks oluline märkus: mõningaid üksikjuhtumeid võib vaadelda ka teisest, mitte üksnes koodivahetuse tüpoloogiale taanduvast vaatenurgast. Üksikute autorite mõnes luuletuses ei toimi inglise keel enam üksnes markeeritud koodivahetusena ega valmisvormeliste (tsitaatide, meemide, idioomide, erialasõnavara) vahendajana, vaid põimub eesti keelega tasemel, mida võib seostada keeleülesuse (*translanguaging*) praktikaga Ofelia García käsitluses. García (2009) ning García ja Li Wei (2014) järgi ei aktualiseeru keeleülesuse puhul keeled eraldiseisvate süsteemidena, vaid moodustavad subjekti jaoks ühe tervikliku väljendusvahendi. Kirjandusliku teksti puhul ei saa seda mõistet siiski rakendada vahetult, kuivõrd tegu on teadlikult konstrueeritud ja esteetiliselt vormistatud lausungiga; seetõttu võib niisugust keelte põimumist käsitada pigem keeleülesuse poeetilise stilisatsiooni või imitatsioonina. Sellistes näidetes ei toimi inglise keel enam üksnes markeeritud teiskeelse elemendina, vaid moodustab eesti keelega hübriidse terviku. Silmapaistvaimaks näiteks on Gregor Kulla (2022) värsid „what would i be without / my uhkus / only trait mis mind õnnelikuks teeb”, kus inglise ja eesti keel loovad grammatiliselt läbipõimunud lausungiruumi ja alluvad samale poeetilisele süntaksile. Ent selline ulatuslikum keelte põimumine on haruldane ega osuta laiemale tendentsile. Mõnel juhul kasutatakse segakeelsust teadliku keelekommentaarina, nagu Raija Katarina Heikkilä (2023a) luuletuse „emakeelepäevaks” lõpuvärssides: „*I’d like a neljaviljapuder with almond milk / and some maasikamoos.*”

Järgnevalt vaadeldakse, millises tähenduslikus funktsioonis eri keeled esinevad, milline on eri keelte semantiline oreool noorteluules, alustades levinumatest keeltest.

5. Mitmekeelsuse poeetika

5.1. Inglise keel: digimaailm, globaalne enesekuvand, popkultuur

Ootuspäraselt seonduvad ingliskeelsed koodivahetused sageli some ja laiemalt digi-ilмага, näiteks koroonaaastat kujutavas Maris Pedaja luuletuses „2020” (2020): „Online-pidude aasta” või Silvia Urgase sajatuses „kas hakkas nüüd parem” (2019: 1), kus loetletakse viha tekitavaid asju, muu hulgas: „ma vihkan jaanipäeva [---] nagu inimesi / kes endale nädalavahetuseks / *out of office*’i peale panevad.” Virtuaalse maailma üle iroonitsetakse, näiteks: „lausa õõv kui näed et / *last active: 45 min* // kuhu / ta / läks // miks ta arvutis ei ole” (Viisileht 2017: 25). On viiteid veebimeemidele: „[---] pidin saatma sõbra ööbima, / Kes seisis keset purulällavnoori nagu „Hey, fellow kids,”” (Eik 2018: 62), kus ingliskeelne fraas kujutab levinud meemi Steve Buscemiga, tähistamaks saamatut katset sulanduda noorte hulka.

Samuti moodustavad olulise rühma ingliskeelne släng ja roppused. Enim kohtab sõna *fuck* – kaheksa korda kursiivis võõrsõnana, seitsmel juhul eestipärastatult. Sõna tarvitatakse eri intensiivsusega. See võib tähistada leebet arusaamatust: „õu fakk / ma ei saa aru” (Vissak 2005), aga ka vihast poliitprotesti: „Ta süda ei tuksu vabaduse rütmis / vaid karjub Toompeal kõigile FAKKJU” (Paalaroo 2022). Lisaks esineb 13 luuletuses eri variantides sõna *fucking*, ka eestipärastatuna „fakin” ja „faking”. Need kodustatud variandid leiduvad mitmel puhul kõrvuti sisestava koodivahetusega, näiteks „*grown-up life* / siit ma fakin / tulen” (Mäemets 2019), kus ingliskeelne fraas toimib üttena. Selles näites ilmneb veel üks tendents, nimelt esineb ingliskeelne fraas identiteedivormelina: määratledes täiskasvanuks saamise digiilma kuuluva teemaviite või meemina kasutatava väljendiga *grown-up life*, positsioneerib luulemina end performatiivse ühismeediakultuuri kaudu. Niisugused vormelid kinnistavad stereotüüpe (soolisi) rolle ja hoiakuid, pakkudes nende jaoks valmismalle, mille abil toonitatakse ühtlasi enda kuulumist globaalsesse noortekultuuri, nt põlv- või kugukondlikku lõhet märgivad Anna Kaare (2016: 3) read: „šokeerisin sugulasi / enda *resting bitchface* sündroomiga / milline ükskõikne eit.” Kui eeltoodud Mattias Velleri luuletuses (2022) kasutati sama idioomi otsetõlke kaudu tekkiva kontrastina (‘puhkav litsinägu’), siis siin omistatakse maakeelne tõlge(ndus) „ükskõikne eit” kohalikus ruumis elavatele sugulastele, kellele ennast vastandatakse. Anglitsismid globaalse identiteedivormelina võivad omakorda seguneda ingliskeelse digidiskursuse ja mugandusega vene kõnekeelsest väljendist: „tai poh mul seda armastust vaja on / *love-beast-mode OFF* / *tsõlibaat-mode back ON*” (Lomp 2018). Samas leidub sarkasmi niisuguste performatiivse eneseesitluse klišeede aadressil nagu Johanna Ranniku (2023) värssides „olen mees / TÕELINE MEES / alpha boss babe”, parodeerides somelikku toksilist maskuliinsust.

Intertekstuaalsed viited pärinevad valdavalt popkultuurist, enim laulusõnadest – mitte ilukirjandusest – ning noorteluule kohta osutatakse enamasti üllatavalt vanadele paladele. Laulutsitaadid funktsioneerivad luules mitmel tasandil korraga, nii sõnasõnaliselt, suhestudes luuletuse motiivistikuga, kui ka mõttelõnga katkestava viisijupina. On iseloomulik, et laenatud rea algupära ei markeerita – nii tõuseb

tõlkeline tähendus rohkem fookusse ning selle algne kontekst jääb tagaplaanile, nt Eleen Änilase (2014: 27) Lou Reedi surmale pühendatud luuletuses, kus ingliskeelne värss on stroofi lõpus graafiliselt eraldatud:

ja need lilla kriidiga pahteldatud lilled on
elavamad kui see ennasttäis näitus mida
ma kolmapäeval vaatamas käisin
kus hipsterokulaaridega tühikargajad
teesklesid et nad on
Jackson Pollock ja oskavad
eemalt värvi lõuendile pritsida ja
kõik on jälle 1949
But the times, they are a-changin'

Nõnda lisab rida Bob Dylani samanimelisest laulust (1964) eelnevale kirjeldusele metafoorse mõõtme, seostades selle muutuvate aegade ja nostalgiaga, ent kui arvestada fraasi kontekstuaalset tähendust, tekib melanhoolsesse meeleollu teatav lühis: kadunud aegu taga nuttev lõpurida, mis verbaalsel tasandil toob tagasi tänapäeva, pärineb 1960. aastatest – tõeliselt saab sellele kaotatud ajale osutada vaid samuti minevikust pärit sõnadega.

Tähelepanuväärsel kohal muusikalistes tsitaatides on nende emotiivne plaan. Paratekstuaalselt, motona esitatud read muusikapalast loovad meeleolu ja häälestuse tervele luuletusele, nt Laura Orase „Silmad” (2017), mille algusse paigutatud „Morton Feldman, „Triadic Memories”” toob teksti selle 1981. aasta klaveripala aegluse ja meditatiivsuse. Vahel tuuakse see välja ka verbaalsel tasandil. Nii seob Grigorjeva luuletuses „no selline kurbus” (2017: 76) Nina Simone’i palade tundepaleti enda läbielamistega – avaridades luuakse lauljanna tämbri ja luulemina nukruse vahele paralleel: „nina simone’i tummise hääle kurbus ketrab / plaadimängijas juba päevi äkki isegi nädalaid kuid / mul ketrab see kurbus juba aastaid aga”. Lõpuridades jõuab luulemina võimatusse meeleheitesse, luuletuse sulgevad Nina Simone’i read 1964. aastast: „aga nina simone mängib edasi ja ma ei saa ma ei saa ma / ei saa *i’m just a soul whose intentions are good oh lord / please don’t let me be misunderstood*”.

Popkultuuriliste viidete alla kuuluvad ka tsitaadid arvutimängudest: Margaret Kelomehe (2020: 42) suitsiidses luuletuses muudab fraas videomängust GTA „you’re just a / liability CJ” elu ja sellest loobumise mõtted virtuaalseks kogemuseks ning enesetapja otsekui mängutegelaseks. Esineb viiteid filmidele, näiteks fraas „Dodge this” 1999. aasta filmist „Matrix” (Saks 2021: 95).

Seega toimib inglise keel noorteluule poeetikas üsna spetsiifilise registrina – digimaailma vahendaja ja popkultuuriliste viidete kandjana, performatiivse enesekuvandi kinnitajana, samuti eriti roppsõnade kaudu intensiivistajana. Inglisekeelne koodivahetus tähistab diskursiivset positsioneerimist, aidates mitmel pool noortel autoritel kujundada identiteeti, võttes omaks valmisvormeleid oma tunnete, hoiakute ja enesekuvandi väljendamiseks, samuti iroonia kaudu neid mudeleid dekonstrueerides.

5.2. Ladina keel: kultuurimälu ja iroonia

Ladina keele üllatavalt suur osakaal osutab, et noorteluule mitmekeelsus ei liigu ainult globaalse argiregistri poole, vaid ka vertikaalsel tasandil, kandes endas klassikalist kultuurimälu. Siingi võtab see mitmel pool iroonilise mõõtme.

Enim leidub ladina sententse, mida kasutatakse argitõdemusena, näiteks: „mis seal ikka / *homo homini / lupus est*” (Valner 2024), aga ka iroonilise distantsiga, nagu „kougin keskaegse emakeelevihiku välja / deklameerin (ja see on nüüd paatos): // *per aspera ad astra*.” (Lõhmus 2021) Metakeelse mänguna tarvitab ladina keelt Eda Ahi luuletuses „tagasivaatamatu” (2014), mis kuulutab, et aeg on olnust lahti öelda, lõpustroofis antakse hääldus aga minevikule, mis kasutab hukkaläinud nooruse hurjutamiseks kuulsat Marcus Tullius Cicero moraalse nõrdimuse avaldust:

nüüd, härrased, aeg näidata on keelt –
elavat ja teravat ja toorest.
tagurlus et oleks ühte meelt,
oiates: *o tempora, o mores*.

Lisaks leidub ladina valmisvormeleid, mis võivad toimida intensiivsuse markerina (nt *ad nauseam, ad infinitum, nota bene*); samuti tarvitatakse ladina teaduslikku nomenklatuuri, põimides teksti haiguste või taime- ja loomariigi liiginimetusi. Needki on enamasti esile toodud poeetilise mänguna, näiteks Kaisa Kuslapuu (2018: 99) luulemina isedust kinnitavad värsid osutavad autori perenime ladinakeelsele nimetusele (*Lonicera* 'kuslapuu'): „ei ole *lonicera xylosteum* / olen *caprifolium* / lõhnan kaugel”. Nii ei ole tegu harilikku, vaid lõhnava kuslapuuga, mis on tugevama aroomi ja võimsamate õitega. Teisal tarvitatakse ladina nimetusi kontrasti loomiseks. Velleri (2022: 40) luuletus räägib läheduse, st *sinu* puudumisest:

Kasva, palun, sina! Ainsuse teine vorm on mu elus vaid idee. Vaste reaalses maailmas puudub. Võiksin sinatada taimi oma toas. Võiksin neile nimed panna, aga nii ju ei tehta, või.

Monstera deliciosa „Maie”. *Ficus lyrata* „Aivar”. *Dracaena deremensis* 'Warneckii' „Chärolyn” (hääldus Tšärolün). Tähendab, tuleb välja, et tahan ja teen.

Ladinakeelse nimega taimed on võõrad, kuid neid kodustavad nimetused on samuti sarkastilised, naeruvääristades nii eestipäraseid kui ka ingliskeelsest maailmast tuletatud „eestipäraseid” nimesid, mis võivad olla vanadest, ladinakeelsetest veel võõramad.

Kahes luuletuses kohtub intertekstuaalset viidet Horatiuse värsile „Exegi monumentum”, ent seda Puškini kaudu, kelle pealkirjastamata luuletus „*Lõin samba endale” algab selle epigraafiga. Jorma Sarve luuletuses „Kevad Puškiniga” (2011) on see ajatu lause ajamärgina lohakalt märkmikku kritseldatud. Veel enam nihestatuna esineb see fraas Kristjan Haljakul (2014): „ehitasin endale templi eluajal / *exegi*

exegi”, kus taas ilmneb irooniline mõõde: verbikordused võivad kõnekeeles omandada eituse tähenduse: „püstitasin, püstitasin”.

Kui Haljak dekonstrueerib selle deklaratiivse fraasi, siis Lisanna Lajal (2021: 53) teeb sama eri keeltega, põimides ladina, prantsuse ja eesti keelt häälikulisel tasandil assotsiatiivselt: „Domine domini / Do mi ni / Do re mi / Mi sol / Sol la si / Si oui / Je me mi / Mi mis see zee re / Misere / Mis see e re re rehvid sa panid autole?” Nagu eelnevais ladina näidetes, on siingi oluline registrivahetus: toodud näite viimases reas ilmneb häälduses sakraalne sfäär, patukahetsusega seonduv *miserere*, mis ühendatakse asise autoilmaga („Mis see e re re rehvid”). Sarnast efekti kannab kaupluse Maxima seostamine katoliku patukahetsuse liturgia fraasiga *mea maxima culpa* Mirjam Parvel (2020: 3).

Ühes luuletuses reflekteeritakse ladina keele omandamise üle, kus õpitav omandab ka programmilise tähenduse luuletuse seisukohast, mitte vaikida: „Õpin ladina keelt: Tacent. Noli tacere.” (Korts 2005)

Niisiis on ladina keel ühest küljest klassikalise kultuuri ja harituse märk, teisalt tarvitatakse seda stiililiste kontrastide ja poeetilise gravitatsiooni loomiseks: see annab tekstile kõrgstiililise või pidulikuma registri, tihti küll ambivalentset või irooniliselt, ning võib ühtlasi teravdada kontrasti madalama registriga.

5.3. Vene keel: argikeel, roppused, rahvuslik identiteet

Täiesti teises funktsioonis esineb vene keel ning selle teraval erinevusel rajanebki Kristjan Nasari luulemina ennastmadaldava luuletuse „Sünnipäevakaart iseendale” (2011) lõpuvärs: „*Quo vadis*, petušok?”. Ladinakeelsele küsimusele „kuhu sa lähed?” – mille Johannese evangeeliumis esitab Peetrus Jeesusele – on liidetud nõukogudeaegne vene vanglasläng, kus „petušok” (‘kukeke’) tähistab seksuaalselt alandatud meest, st maksimaalselt kõrge kohtub maksimaalselt madala kõnepruugiga.

Vene keelt tarvitataksegi tihti agressiivse intensiivistajana slängis ja roppustes: sarnaselt inglise *fuck*’iga leidub eri kujul – kirillitsas, translitereerituna, eestipärastatult, lühendatuna – russisme „pohhui” (märkides ükskõiksust: „Isa käest küsisin / kas sõda tuleb / Ta ütles pohhui / las tuleb”; Kasemaa 2017) ja „nahhui” (tähistades viha: „elektri hind on 480 kilowatt-tund / nahhui sul öösel ruuter sees on”; Saar 2023). Lühivariandina kohtab seda näiteks riimsõnana Herbert Hissör Lammekyne (2022) luuletuse lõpuvärsides: „aga tõenäosus küllal[t]ki suur on, / et läbi saab iga epohh / ja lõppude lõpuks on tegelt / üpris küllaltki üsnagi pohh.” Kelly Turk kasutab vene roppusi segi eesti omadega, neid liialdatult üksteise otsa lükkides naeruvääristab taolist kõnepruuki: „Vehkisin agressiivselt kätega / kasutasin palju sõna pohhui / ja mida vittu / anna kuradi telefon siia / nahhui mul on pohhui” (2014: 17). Selles aspektis sarnaneb vene keel inglise keele kasutamisega: mõlemaid tarvitatakse argikeelena, seejuures võivad need põimuda, näiteks „nahhui oli pussy” (Turk 2014: 14), „Kirjutatan vastu Telegramis: „Cherish, darling, спокойной ночи”” (Štšur 2023: 22).

Eestivene autoreil leidub vene keelt identiteeditähisena, aga kui inglise keel paigutas selles kategoorias luulehääle digidiskursusse ja/või noortekultuuri, siis siin on

tegu rahvusliku kuuluvusega. Svetlana Štšuri luuletuses (2023: 20) ei mainita luulemina rahvust, ent see ilmneb keele kaudu lõpureas: „Sest olen sõber ja muidugi ka дупа.” Sarnase võttena illustreerib kakskeelne fraas rahvuselist kahestumist Grigorjeval (2011: 45) ning samuti lõpuväärsis: „pigem räägin juba / teie arvates / aktsendiga // kui põen isiksuse / lõhestumist // onju папа.” Mihhail Boitsov (2024: 78) kasutab kirillitsat asemantilise häälsuse, venekeelse norskamise esitamiseks: „kuulen kuidas toanaaber jõmiseb unes / хрр-ннннжээ-ппннооо”, vihjates nii magaja rahvusele.

Kirjanduslikke tsitaate leidub vene keeles ainult üks, Kaur Riismaa „Lermontovi lugedes” (2015: 94) kasutab värsse Lermontovi luuletusest „Ingel”:

Kohvikus rääkis kirjandusteadlane pikalt, laialt,
mida Lermontov tegelikult mõtles, üteldes:
„И звук его песни в душе молодой
остался – без слов, но живой.”

Metapoeetiliselt illustreeritakse paradoksi: samal ajal kui Lermontovi värsid kuulutavad luule heli ja vahetu mõju ülimuslikkust sisu ees, püüab kirjandusteadlane sealt leida just õiget tähendust.

5.4. Romaani keeled: kultuur, viisakused, gurmee

5.4.1. Prantsuse keel

Romaani keeltest esineb enim prantsuse keelt, mis seostub mitmel pool peenusega. Näiteks väljendab Tiina Veikat (2017) sellega *meie* sisemist keerukust: „me oleme *sophistiqués*”, ühtlasi peenutsemist naeruvääristades: „vaatamata sõnaraamatute rikkusele raamaturiiuleis / tuleb meil pea alati sõnadest puudus [...] lähevad ikka ja jälle käiku [...] *et les objects non-identifiés*” (kirjapilt muutmata). Eda Ahi luuletuses „kehvik” (2008) vastandab nimegelane end koorekihile, keda tervitab prantsuse keeles: „kasukad ja mustad kaabud. härrad, prouad, bonsoir!” Viisakusvormeina kohtab prantsuse keelt mujalgi: „*Bonne nuit!* / Head ööd! / Armastan sind” (Männi 2009: 28) ja pealkirjas „*Merci, Dionysos*” (Kaukonen 2014).

Esineb ka kultuurilisi ja kirjanduslikke viiteid, sh toimides stiliseeritud naiseliku identiteedi markerina. Dekadentlikule, ohtlikule, saatuslikule naisekujule osutatakse kahes luuletuses, mõlemas põrkub see esteetiline arhetüüp Eesti kohaliku argisusega: „killer-kontsadel *femme fatale* / kes naudib kokkamist / puupliidil...” (Loit 2009) ja „Provintsist *femme fatale*, boheemlaslik nohik” (Štšur 2023: 21). Selle vastandkuju, *femme fragile*, on andnud kirjeldava pealkirja Triin Tasuja (2018) tundlikku naist kujutavale luuletusele. Kahes tekstis osutatakse intertekstuaalselt XIX sajandi sümbolistidele. Siim Lill (2015: 78) on luuletusele, kus iseendast avastatakse India, laenanud moto Paul Verlaine’ilt („*Ainsi que Çavritri faisons-nous impassibles, / Mais, comme elle, dans l’âme ayons un haut dessein.*” ’Jäägem häirimatuks otsekui Savitr, / kuid meeles meilgi ju plaan mõlgub jumalik’). Astrid Vees kujutab riimilises luuletuses „kurjuse lilled” (2022) Charles Baudelaire’i teose kehalist mõju („värsiread

torkavad huulde”), tarvitades teksti sees prantsuskeelse pealkirja häälduse eestipärast transliteratsiooni, nullides nõnda kõrgkultuurilisuse: „väljas on vihmjas, väljas on hall / mu süles närbunud flöör dü mall.” Seevastu Karl Edgar Tammi (2021a) seob prantsuse keele sürrealismiga luuletuses „V/M ääratlus sürrealismis”, mille jabur dialoog kätkeb lisaks vene keelt: „A: Kak tebja? / B: Oo, threbian, kuid ... vist rebestasin mandli!” Tegu on absurdse keelemänguga, kus prantsuse *très bien* on foneetiliselt ja assotsiatiivselt sarnastatud eestikeelse rebestamisega.

Kohtab viiteid helikunstile: paari luuletuse pealkiri pärineb prantsuskeelsest muusikailmast, näiteks laulja Desirelessi palast „Voyage Voyage” (Kaschan 2010) ja Belgia bändi Vive la Fête nimetusest (Merilain 2009).

Viisakusväljendite ja kultuuriviidete kõrval väärrib märkimist prantsuse keel Pariisi reisiluules, näiteks „täna *madame* / *boulangerie*’s naeratas” (Heikkilä 2023b) ja gurmeekeelena, näiteks „*guérande*’i sool” (Kaevats 2014), ent ka irooniliselt, viidates Tšornobõli tuumakatastroofile: „12.45 ahjukartulid / kukeseentega à la radioactivité de 1986” (Vees 2023).

5.4.2. Itaalia keel

Itaalia sõnadest on tähtsal kohal klassikalise muusika rahvusvaheline terminoloogia. Näiteks on kujutatud klaveripala kuulamist: „köhnad sõrmed klaveril // vaadat silma / minevik // *andante* / nutan alati” (Aru 2014: 106), linnulaulu muusika-teosena: „rastas lõõritab mahlaka *vibrato*’ga” (Remma 2019) või tõlgitud emotsioonid muusikakeelde: „ning õhtu viimased noodid / *ritenuto*’d vaibusid” (Käär 2022). Pealkirjana raamib „*II. Andante*” (Raud 2023) kogu luuletuse rahuliku meeleoluga. Kui prantsuse keele sooline kujund pärines dekadentlikust kunstivoolust, siis itaalia keele puhul on naiseliku olemuse kohta võetud kuulus tsitaat Verdi ooperist. See tühistab järgmises värsis naise muutlikkust kinnitava kliše: „*la donna è mobile* / ja sama muutlik on mees” (Viisileht 2017: 22). Teatraalses, ka ooperlikus registris *signore* funktsioneerib kontrastina luulesubjekti kehalise enesekirjeldusega: „*signore*, olge ettevaatlik muga, / ma sülitän ja suudlen sama suuga” (Ahi 2013).

Lisaks kohtab sarnaselt prantsuse keelega itaalia keelt sealsete maastike kirjeldustes, kus paiguti jäetakse kohanimed tõlkimata, nt „Lago di Como” (Sepper 2017), *cima* mäetipu kohta (Mändla 2022), ning paaris kohas toidusõnavarana (*cappuccino*, Mändma 2024: 78; *parmigiano*, Dengo 2022).

Korra esineb itaalia keel argipruugis, väljendades seda, mida luulesinale öelda ei sobi – et ta vait jääks –, riimudes ühtlasi eestikeelse roppusega: „öelda ka ei sünni / et *ciao ciao sta ’zitto* / käi vittu” (Kulla 2021).

5.4.3. Hispaania keel

Hispaania keel esineb korpuses pigem ekspressiivse registrina. See toob luulesse lõunamaist elunautimist popkultuurilise viitena Shakira tantsuloole: „me oleme peol, *loca loca!*” (Turk 2013: 86); märgib Kanaari saartelt pärit napsu: „*Ron miel*” (Särav 2019) ja tšiili veini: „odav chile vein” (Haljak 2013). Veel kasutatakse levinud

soolist stereotüüpi mehe kohta, hinnates seda pejoratiivselt: „macho-mees / koera-poos” (hekdik 2019: 15).

Nagu käsitletavas valimis võõrkeelt sisaldava luule puhul sageli, esineb ka hispaania keel paaris tekstis just lõpuvärssides. Viisilehe „jalutuskäik” (2022) kujutab aguli-elu ja sireleid vaasis, kuid viimases reas tuuakse subjekti otsekõnena sisse hispaania keel: „ja ma ütlesin / *vaya con diós*”, tekitades võõristusega katkestuse ja tuues argiellu religioosse plaani. Mariliin Vassenini „IV Eleegia” (2014: 50) lõpeb hispaaniakeelse tuhase sõnumiga kiviplaadil: „*tu muerte es un fuego / que nunca se apagará*”.

5.5. Saksa keel: vead, filosoofia ja kultuur

Saksa keelt esineb paariteistkümnes luuletuses, ning on huvitav, et neist mitmes kasutatakse seda vigaselt. Lisaks eelvaadeldud Leedi luuletusele tarvitab n-ö katkist saksa keelt Urmo Mets (2009: 14), korrates kaks korda värssi, mis sõnasõnaliselt tõlkes tähendab 'sa lõhnad nii mäng': „olen inimajude piraat, DU RIECHST SO SPIEL.”

Sarnaselt Lajaliga liigub keelte vahel assotsiatiivselt Liisa Mudist (2019: 1), kuid tema üleminekud võivad olla motiveeritud lisaks heakõlale ka semantiliselt, näiteks tahtega seoses: „ma tahan ma tahan ma tahan / ich will ich will / vull vull vull vull / full full on full on.” Teisal toob Mudist (2021: 87) teadvuse vabal voolul kulgedes saksa keele sisse seoses unenägudega, seejuures samuti vigaselt („traums” *pro* „Träume”): „Dreams dreams dreams / Like / Traums traums traums / Nagu tram- traum- traum”. Seega konnoteerub saksa keel ka filosoofilise ja psühhoanalüütilise registriga.

Kahes luuletuses osutatakse Arvo Pärdi teosele „Spiegel im Spiegel”, neist ühes otsesõnu ja riimsõnana, soovitades heliteost patsient Radikalitississimuse raviks: „Teraapia kiirendamiseks: / 3 × päevas Pärdi „Spiegel im Spiegel” / Potentsiaal taastumiseks – hiigel” (Tammi 2021b), teisal põimides selle tähenduslikult peegeldusest rääkivasse luuletusse (Teder 2011). Korra esineb saksa keel natsionaalsotsialismiga seoses: „Gestapo oli Hitlerjugend enne minu saabumist” (Saaremäel 2010).

5.6. Haruldased keeled

Kuni neli korda korpuses esinevaid keeli kasutatakse enamasti tsitaatsõnades, mis pärinevad kindlast sõnavarast. Religiooniga seonduvad araabia – „alakorruse iraanelasel / on juba *allāhu akbar*” (Teder 2014: 4), hiina – „*chan*-budism” (Viin 2016: 18) ja heebrea keel – kabala loomise raamatule osutab „Sefer Jetsira” (Lill 2015: 79). Vana Testamendi loomismüüdis kirjeldatud ürgkaosele viitab „*Tohu wa-bohu*” (Mändla 2015), piibellikule võitlusele Susanna Metti luuletuse pealkiri „*abaq*” (2022: 4), mis kujutab täistuubituid rongis „võitlust viimase istekoha pärast”, millest saab „võitlus tühja asemega”, andes ühistranspordis trügimisele kontrastina sakraalse mõõtme.

Jaapanikeelsed on lisaks toidusõnavarale („juua õhtul / *matcha*’t”, Talvet 2020: 68) teisedki spetsiifilised, otsese tõlketa terminid. Täiesti teises registris on veel üks tõlkimatu, pornograafilisele praktikale viitav sõna, mis luuletuses ühildatakse võimu ja toonase peaministriga: „valitsus ja korgijook / palun, olge lahke: / põlved marraskil /

jüri ratas ja bukkake” (hekdik 2019: 16). Sarnases funktsioonis, sidumismängudega seoses leidub jaapani sõna „shibari” (Ilmar S 2022). Janika Läänemetsa luuletus (2023) reflekteeribki otse tõlkimatute sõnade üle: „a vot jaapanlastel on ka / on isegi sõna puude jaoks hiroshimas ja nagasakis / mis tuumapommiplahvatustes ellu jäid / *hibakujumoku*.”

Keele enda üle mõeldakse ka vanakreeka keelega seoses, mõtiskledes etümoloogiate ja sõnade tähendusseoste üle, näiteks kuidas samast tüvest kasvavad välja eri tähendusega sõnad: „Mina istun siin vee ääres, võõras vares karjub, / ja mõtlen, et *πολιτικά* vist ei saa kunagi olema *politus*” (Riismaa 2015: 95). Kristina Viina luuletuses (2016: 15) nähakse vanakreeka keelt ontoloogilise mõtlemise keelelise allikana: „„ἐνθεος,” ütleb tark / inimene on kõige rohkem ise kui ta ennast unustab / mis on ongi olemine jumalas / „αὐτόματος,” ütleb tark / kõige puhtam automaat on Jumal, „isepüüdleja.”” Uskreeka keeleaines esineb seevastu ühes luuletuses joogisõnavara kaudu (*retsina*-vein, Vilu 2013).

Haruldased keeled toovad noorteluulesse kaugeid kultuure: bambarakeelselt on tähistatud löökpill *djembe* (Kiik 2019: 56), jaavakeelne *wayanginuku* osutab Indoneesia varjuteatrile (Kruusmägi 2018: 62), gruusia keeles väljendatakse maitseaine nime (*khameli-suneli*, Štšur 2023: 20).

Kui enamasti toimivad harva esinevad keeled võõritusefektina, siis ukraina keel seondub identiteediga, tuues kaasa ootamatu ja koduse hoolimise keset talve: „äkki keegi uurib / як ти?” („kuidas läheb”) (Novak 2024). Üksnes kahes luuletuses kasutatud leidnud soome keel esineb mõlemas argiregistris, ärireisi vaste (*työmatka*; Kaldmaa 2024: 56) ja dateeringuna (*kuudestoista syyskuuta*; Roos 2023).

Kokkuvõte

Värske Rõhu kahe aastakümne luules moodustab mitmekeelsus püsiva, kuid küllalt mõõduka osa (u 11%). Kui avalikus diskursuses levib arusaam inglise keele pealetungist ja segakeelsuse paratamatusest, siis vähemalt eltoimetatavas ajakirjas avaldatud noorteluules ei ole eri keelte kasutamine ajaga suurenenud, see on stabiilselt esinev poeetiline võte. Inglise keelt kohtab küll rohkem kui teisi keeli, kuid tähelepanuväärne on, et selle esinemine noorteluules ei ole vaadeldud kahekümne aasta jooksul kasvanud. Struktuurianalüüs toetab järeldust keelelisest eristatusest. Kõige sagedamini esineb sisestavat ja vaheldavat koodivahetust, mistõttu võõrkeelsed sõnad ja lõigud püsivad tekstis enamasti omaette üksustena. Harvem kohtab juhte, kus eri keeled on morfoloogiliselt tihedamalt põimunud, seega ei saa rääkida nende ulatuslikust sulandumisest.

Poeetikaanalüüs näitas, et noored luuletajad tarvitavad mitmekeelsust teadliku poeetilise võtena, võõrkeelseid üksusi kasutatakse ennekõike kaalutletud esteetiliste vahenditena, mis laiendavad teose tähendusloomet. Eri keeled kannavad valdavalt erinevat semantilist ja esteetilist ülesannet, neil on oma semantiline oreool. Nii toimib inglise keel eeskätt digitaalse ja popkultuurilise registrina, samuti kasutatakse seda globaalse enesekuvandi loomiseks ja see toimib tihti ka iroonilise filtrina.

Ladina keele märkimisväärtus osakaal kinnitab, et noorteluule mitmekeelsus ei piirdu horisontaalse argiregistriga, vaid aktiveerib teadlikult klassikalise kultuurimälu ja vertikaalse tähendusruumi. Ladinakeelsed üksused ei märgi seejuures pelgalt haritust, vaid aitavad vastandada sakraalset ja profaanset registrit ning luua tähenduslikku kaalu. Romaani keeled lisavad luuletustele sageli esteetilisi ja kultuurilisi kihte, samas kui vene keel funktsioneerib ennekõike argise, emotsionaalse ja intensiivistava registrina (nt kohtab palju venekeelseid roppusi), aga ka rahvusliku identiteedi tähistajana. Haruldased keeled esinevad valdavalt tsitaatsõnavarana, täites lünki eesti keele leksikas – olgu tegu religioosse või hoopis pornograafilise mõistestikuga, etümoloogilise refleksiooni või eesti keeles otsese vasteta kultuurinähtustega – ning toimivad tekstis fookust nihutava võõritusefektina.

Kõnekas on seegi, mis ei kuulu noorteluule keelevelikutesse: kordagi ei esine korpuses läti ega leedu keelt ning soome keelt leidub minimaalsel määral, isegi vähem kui jaapani, heebrea ja kreeka keelt.

Artikkel on valminud Kultuuriministeeriumi programmi „Eesti kultuuri teadus- ja arendusprogramm 2023–2026” projekti „Noorte hääled digiajastu luules” toel.

KIRJANDUS

- Ahi, Eda 2008.** kehvik. – Värskes Rõhk, nr 13, lk 10.
- Ahi, Eda 2013.** prauh. – Värskes Rõhk, nr 34, lk 86.
- Ahi, Eda 2014.** tagasivaatamatu. – Värskes Rõhk, nr 40, lk 18.
- Argus, Reili 2021.** Normikeel ja ühiskeel – eesti keel. [Intervjuu Reet Kasikuga.] – Sirp 23. VII, lk 10.
- Argus, Reili; Rütmaa, Tiina; Verschik, Anna; Baird, Piret 2021.** Mitmekeelsus, esimese ja teise keele omandamine. Peamistest teooriatest, uuringutulemustest ja õpetamismeetoditest. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium / Tallinna Ülikool. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/mitmekeelsus-esimese-ja-teise-keele-omandamine-kirjandusulevaade_0.pdf
- Aru, Juhan 2014.** Silmad. – Värskes Rõhk, nr 40, lk 106–107.
- Blinsky, Jan 2022.** *mäletan et tahtsin isa matuselt teda väga. – Värskes Rõhk, nr 79, lk 23.
- Boitsov, Mihhail 2024.** *poiss istub vastaspooleses trammis; *kuulen kuidas toanaaber jõmiseb unes. – Värskes Rõhk, nr 92, lk 76, 78.
- Dengo, Päiv 2022.** *mu sõber põleb pliidi all. – Värskes Rõhk, nr 77, lk 30.
- Eik 2018.** Kurt. – Värskes Rõhk, nr 54, lk 61–63.
- García, Ofelia 2009.** Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- García, Ofelia; Li Wei 2014.** Translanguaging: Language, Bilingualism and Education. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137385765>
- Grigorjeva, Sveta 2011.** *ma sündisin aastal 1988. – Värskes Rõhk, nr 28, lk 44–45.
- Grigorjeva, Sveta 2017.** grigorjeva 4 life; no selline kurbus. – Värskes Rõhk, nr 51, lk 71–72, 76.
- Griin, Henry 2007.** mõtsik lääs; mis ripakil, see ära, sa va muutlik inime e. polaroid. – Värskes Rõhk, nr 10, lk 7, 10.
- Haljak, Kristjan 2013.** *olen odav chile vein su taskus. – Värskes Rõhk, nr 33, lk 80.

- Haljak, Kristjan 2014. *ehitasin endale templi eluajal. – Värskes Rõhk, nr 39, lk 7.
- Heikkilä, Raija Katarina 2023a. emakeelepäevaks. – Värskes Rõhk, nr 86, lk 86.
- Heikkilä, Raija Katarina 2023b. halli linna nägu. – Värskes Rõhk, nr 86, lk 86.
- hekdiik 2019. poiss ja preester. – Värskes Rõhk, nr 59, lk 15–16.
- Holts, Leila 2006. uk. – Värskes Rõhk, nr 5, lk 6.
- Ilmar S 2022. Shibari. – Värskes Rõhk, nr 79, lk 88.
- Jakobson, Roman 1960. Linguistics and poetics. – Style in Language. Toim Thomas A. Sebeok. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology Press, lk 350–377.
- Jass 2006. anima ex. – Värskes Rõhk, nr 6, lk 29.
- Jonsson, Rickard; Årman, Henning; Milani, Tommaso M. 2019. Youth language. – The Routledge Handbook of Linguistic Ethnography. Toim Karin Tusting. London: Routledge, lk 259–272. <https://doi.org/10.4324/9781315675824-19>
- Jõerand, Saara Liis 2024. Võõrkeelne tsükkel. – Värskes Rõhk, nr 89, lk 46–49.
- Kaare, Anna 2016. Nutunaine. – Värskes Rõhk, nr 48, lk 3–4.
- Kaevats, Mihkel 2014. Sool. – Värskes Rõhk, nr 39, lk 56–57.
- Kaldmaa, Hanneleele 2024. Työmatkalla Itäkeskusesse. – Värskes Rõhk, nr 90, lk 56–58.
- Kangro, Hanna 2015. *valge paks lumi. – Värskes Rõhk, nr 41, lk 16.
- Kannel, Astrid 2023. Pärt Uusberg: elame kiirtoidu ajastul, kus elamus tahetakse lihtsalt kätte saada. – Eesti Rahvusringhääling 15. VII. <https://www.err.ee/1609034354/part-uusberg-elame-kiirtoidu-ajastul-kus-elamus-tahetakse-lihtsalt-katte-saada>
- Kaschan, Berit 2010. Voyage Voyage. – Värskes Rõhk, nr 21, lk 34.
- Kasemaa, Andrus 2017. *isa käest küsisin. – Värskes Rõhk, nr 51, lk 3.
- Kask, Helin 2021. English-Estonian code-copying in Estonian blogs and vlogs. (Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste dissertatsioonid 63.) Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Katkova, Sofia-Elizaveta 2024. *mis me siis täna keedame jt luuletusi. – Värskes Rõhk, nr 90, lk 16–23.
- Kaukonen, Elisabeth 2014. *Merci*, Dionysos. – Värskes Rõhk, nr 39, lk 29.
- Keller, Gary D. 1976. Towards a stylistic analysis of bilingual texts: From Ernest Hemingway to contemporary Boricua and Chicano literature. – The Analysis of Hispanic Texts: Current Trends in Methodology. Toim Mary Ann Beck. New York: Bilingual Press, lk 130–149.
- Kelomees, Margaret 2020. *pea ees. – Värskes Rõhk, nr 63, lk 42–43.
- Kiik, Mona 2019. Jaanuar jt luuletusi. – Värskes Rõhk, nr 58, lk 54–57.
- Kohl, Katrin; Ouyang, Wen-chin 2020. Introducing creative multilingualism. – Creative Multilingualism: A Manifesto. Toim K. Kohl, Rajinder Dudrah, Andrew Gosler, Suzanne Graham, Martin Maiden, Wen-chin Ouyang, Matthew Reynolds. Cambridge, UK: Open Book Publishers, lk 1–23. <https://doi.org/10.11647/OBP.0206>
- Korts, Eliina 2005. *Õpin ladina keelt. *Tacent. Noli tacere*. – Värskes Rõhk, nr 1, lk 20.
- Krause, Marleen 2024. *tuss. – Värskes Rõhk, nr 88, lk 31.
- Kruusmägi, Anete 2016. *Õelda lahti elust. – Värskes Rõhk, nr 48, lk 82.
- Kruusmägi, Anete 2018. *Sume öö ja võõrad lõhnad. – Värskes Rõhk, nr 53, lk 62–63.
- Kulla, Gregor 2021. *need modellid. – Värskes Rõhk, nr 72, lk 54.
- Kulla, Gregor 2022. *why would i be without. – Värskes Rõhk, nr 78, lk 69.
- Kuslapuu, Kaisa 2018. *eri leheküljed kahes eri raamatus. – Värskes Rõhk, nr 55, lk 98–99.
- Käär, Riste Sofie 2022. *keegi põlevate silmakoobaste. – Värskes Rõhk, nr 75, lk 29.
- Lajal, Lisanna 2021. Parvetamine. – Värskes Rõhk, nr 71, lk 52–53.
- Lamkeyne, Herbert Hissör 2022. *Oled viimasel ajal vist olnud. – Värskes Rõhk, nr 78, lk 24.
- Leet, Lauri 2013. Köigepealt? – Värskes Rõhk, nr 36, lk 85–86.

- Lepa, Allar 2009. *käisin laupäeval ossikõrtsis söömas. – Värsk Rõhk, nr 20, lk 2.
- Lill, Siim 2015. *Sa tulid mu peale kui India; *mul meeldib priitumas alkohol, eelistatavalt vein. – Värsk Rõhk, nr 42, lk 78, 79.
- Linno, Saara Lotta; Lukas, Liina 2022. Mitmekeelsus eesti luules. – Keel ja Kirjandus, nr 8–9, lk 792–811. <https://doi.org/10.54013/kk776a10>
- Loit, Leelo 2009. Raamiväliselt. – Värsk Rõhk, nr 19, lk 26.
- Lomp, Kaimar 2018. .iga kord kui arvan et olen armunud. – Värsk Rõhk, nr 54, lk 24.
- Lotman, Rebekka 2026 (ilmumas). „ma uskusin alati et meie olemegi noorus / meist nooremaid ei tule”: noorus ja küpsus Värsk Rõhu luules. – Methis. Studia humaniora Estonica, nr 38.
- Lõhmus, Emma Lotta 2021. *no mis te passite. – Värsk Rõhk, nr 73, lk 19.
- Läänemets, Janika 2023. *peame piknikku. – Värsk Rõhk, nr 82, lk 19.
- Merilain, Matis 2009. Vive la Fête. – Värsk Rõhk, nr 19, lk 24.
- Mets, Urmo 2009. *olen inimajude piraat, ummistan soolestikke. – Värsk Rõhk, nr 17, lk 14–15.
- Mett, Susanna 2022. abaq; *kallis ma ostsin jälle raamatuid. – Värsk Rõhk, nr 75, lk 4, 5.
- Mudist, Liisa 2019. *ei sellest ei saa asja. – Värsk Rõhk, nr 61, lk 1–2.
- Mudist, Liisa 2021. *Me-rii-su. – Värsk Rõhk, nr 69, lk 86–87.
- Mudist, Liisa 2022. *Kõige rohkem meeldivad mulle maastikus rohulibled. – Värsk Rõhk, nr 77, lk 7.
- Muysken, Pieter 2000. Bilingual Speech: A Typology of Code-mixing. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mäemets, Maarja 2019. *jessssssssss. – Värsk Rõhk, nr 60, lk 56.
- Mändla, Talvike 2015. *Tohu wa-bohu*. – Värsk Rõhk, nr 43, lk 97.
- Mändla, Talvike 2022. *Olen sõnatu. – Värsk Rõhk, nr 76, lk 59.
- Mändma, Gregor 2024. *istun kohvikus. – Värsk Rõhk, nr 91, lk 78–79.
- Männi, Marian 2009. poolik suudlus. – Värsk Rõhk, nr 17, lk 28–29.
- Nasari, Kristjan 2011. Sünnipäevakaart iseendale. – Värsk Rõhk, nr 27, lk 97.
- Novak, Katja 2024. *talve askees. – Värsk Rõhk, nr 89, lk 104.
- Oras, Laura 2017. Silmad. – Värsk Rõhk, nr 50, lk 2.
- Paalaroos, Tähete 2022. *Minu Eestis. – Värsk Rõhk, nr 78, lk 58.
- Parve, Mirjam 2020. kevad Tartu peal. – Värsk Rõhk, nr 63, lk 3–4.
- Pedaja, Maris 2020. 2020. – Värsk Rõhk, nr 67, lk 41.
- Peirce, Charles Sanders 1932. Collected Papers of Charles Sanders Peirce. Kd II: Elements of Logic. Toim Charles Hartshorne, Paul Weiss. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Praakli, Kristiina 2022. Sissevaade noortekeele uurimisse Eestis. Üldist ja üksikasjalikku. – Keel ja Kirjandus, nr 11, lk 1014–1030. <https://doi.org/10.54013/kk779a3>
- Pärtna, Maarja 2010. *kui keegi on sinuni jõudnud. – Värsk Rõhk, nr 22, lk 4–5.
- Raadik, Maire 2019. EKI keelekool: pole minu tassike teed. – Postimees 29. III. <https://arvamus.postimees.ee/6557082/eki-keelekool-pole-minu-tassike-teed>
- Rannik, Johanna 2023. *ma olen kõige targem inimene toas. – Värsk Rõhk, nr 84, lk 10.
- Raud, Mia 2023. II. *Andante*. – Värsk Rõhk, nr 82, lk 21.
- Reha, Jarmo 2023. FORTIS FORTUNA ADIUVAT. Kuukillud. – Värsk Rõhk, nr 85, lk 71–76.
- Remma, Siret 2019. *tee linnatänavalt viib vaikusemetsa. – Värsk Rõhk, nr 60, lk 3.
- Riismaa, Kaur 2015. Lermontovi lugedes. – Värsk Rõhk, nr 42, lk 94–95.
- Roos, Reijo 2023. kuudestoista syyskuuta. – Värsk Rõhk, nr 83, lk 39.

- Saar, Jaanus 2023. Tulevikuvisionid; armastus on nagu... – Värskes Rõhk, nr 81, lk 47, 48.
- Saaremäel, Liisa 2010. 3 epitaafi „Triumfikaare” ainetel. Haake. – Värskes Rõhk, nr 24, lk 8.
- Saks, Seio 2021. Dodge this. – Värskes Rõhk, nr 69, lk 95–96.
- Sarv, Jorma 2010. Suvetuur suveta. – Värskes Rõhk, nr 24, lk 29.
- Sarv, Jorma 2011. Kevad Puškiniga. – Värskes Rõhk, nr 26, lk 27.
- Sepper, Märt 2017. Lago di Como ehk kuidas lõunas jahu jahvatada ei saa ja sellega needus murtakse. – Värskes Rõhk, nr 49, lk 116.
- Sursu 2005. magus jeesus. – Värskes Rõhk, nr 2, lk 20–21.
- Särav, Sarah 2019. Tabamata ime. – Värskes Rõhk, nr 57, lk 16.
- Štšur, Svetlana 2023. *Minu sõber on maailma targim loll; *Kui väljas hämadub, lähme otse Stromkale. *, „Amerikanka!” Seemisjakis, mis istub hästi. – Värskes Rõhk, nr 83, lk 20–22.
- Talvet, Marta 2020. Hamburg. – Värskes Rõhk, nr 65, lk 67–70.
- Tammi, Karl Edgar 2021a. V/M ääratlus sürrealismis. – Värskes Rõhk, nr 72, lk 34.
- Tammi, Karl Edgar 2021b. Patsiendi R. Radikalitississimus ravikaart. – Värskes Rõhk, nr 72, lk 32.
- Tasuja, Triin 2008. Salaalaealised. – Värskes Rõhk, nr 14, lk 26.
- Tasuja, Triin 2018. *Femme fragile*. – Värskes Rõhk, nr 55, lk 32–33.
- Teder, Lauri 2011. *tema on see kes lõpuks karjub. – Värskes Rõhk, nr 27, lk 105.
- Teder, Lauri 2014. Ärkamised II. – Värskes Rõhk, nr 37, lk 4–5.
- Turk, Kelly 2013. uus postitus. – Värskes Rõhk, nr 35, lk 86–87.
- Turk, Kelly 2014. Mina väljas vol 1; Mina väljas vol 2. – Värskes Rõhk, nr 37, lk 14–17.
- Tõevere-Kaur, Anneli 2016. Uus emakeel ehk kas eesti-inglise segakeelest polegi enam pääsu? – Eesti Rahvusringhääling 14. III. <https://www.err.ee/556060/anneli-toevere-kaur-uus-emakeel-ehk-kas-eesti-inglise-segakeelest-polegi-enam-paasu>
- Ulfisak, Maria 2005. Uus kirjandusajakiri Värskes Rõhk alustab septembrist. [Intervjuu Priit Kruusiga.] – Eesti Ekspress 18. VIII, lk B86.
- Urgas, Silvia 2019. kas hakkas nüüd parem. – Värskes Rõhk, nr 59, lk 1–2.
- Valner, Elo 2024. *nii raske on olla riigikogu muusa. – Värskes Rõhk, nr 88, lk 4.
- Vassenin, Mariliin 2014. Eleegiad IV. – Värskes Rõhk, nr 40, lk 50.
- Veelmaa, Joonas 2018. *ma igatsen seda aega. – Värskes Rõhk, nr 53, lk 1–3.
- Vees, Astrid 2022. kurjuse lilled. – Värskes Rõhk, nr 75, lk 68.
- Vees, Astrid 2023. juhõissa pulmad. – Värskes Rõhk, nr 84, lk 80.
- Veikat, Tiina 2017. *püüdsin sind tabada. – Värskes Rõhk, nr 50, lk 104.
- Veller, Mattias 2022. *loodan et sa tegelikult midagi ei suuda. – Värskes Rõhk, nr 76, lk 40–41.
- Verschik, Anna; Saagpakk, Maris 2023. Multilingualism in the Estonian translations of Baltic German Literature. – Methis. Studia humaniora Estonica, nr 31–32, lk 77–107. <https://doi.org/10.7592/methis.v25i31-32.23314>
- Vihman, Virve-Anneli; Praakli, Kristiina; Pilvik, Maarja-Liisa; Korkus, Mari-Liis 2022. Kas noored on inglise keelega 'obsessed'? Millest räägivad korpusandmed? – Philologia Estonica Tallinnensis 7, lk 292–322. <https://doi.org/10.22601/PET.2022.07.11>
- Vihman, Virve-Anneli; Korkus, Mari-Liis; Pilvik, Maarja-Liisa; Praakli, Kristiina 2026. Verinaiss 'very nice': The integration of English in Estonian teenagers' instant messages. – Current Insights into Code-Switching. Toim Draško Kaščelan, María del Carmen Parafita Couto, Peredur Webb-Davies, Rocío Pérez-Tattam, Hans Stadthagen-González. (Current insights into bilingualism.) Berlin: Language Science Press, lk 45–88. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18845926>
- Viin, Kristina 2016. *luuletajad jalgratastel; *lumised metsad kui täiuslikuks arenenud meel. – Värskes Rõhk, nr 48, lk 15, 18.

- Viisileht, Ann 2017.** täna bussijaama r-kioskis; *teate mõnikord tekib selline veider hirm. – *Värske Rõhk*, nr 52, lk 22, 25.
- Viisileht, Ann 2022.** jalutuskäik. – *Värske Rõhk*, nr 78, lk 5.
- Vilu, Tõnis 2013.** Tühjast-tähjast. – *Värske Rõhk*, nr 35, lk 7.
- Vissak, Pärtel 2005.** *jalutuskäik. – *Värske Rõhk*, nr 1, lk 28.
- Änilane, Eleen 2014.** The Day Lou Reed Died. – *Värske Rõhk*, nr 37, lk 26–27.

Rebekka Lotman (sünd 1978), PhD, Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi maailma-kirjanduse kaasprofessor (Ülikooli 16, 51003 Tartu), rebekka.lotman@ut.ee

Noli tacere: Multilingualism in the poetry of Värske Rõhk (2005–2024)

Keywords: multilingualism, Estonian poetry, youth poetry, code-switching, *Värske Rõhk*, corpus analysis

This article analyzes lexical multilingualism in poetry published in the Estonian young writers' magazine *Värske Rõhk* between 2005 and 2024. The corpus comprises 3,086 poems by 328 authors. Combining quantitative corpus analysis with qualitative poetics, the study examines the frequency of multilingualism, the languages represented, their structural relationship to Estonian as the matrix language, and their poetic functions.

Lexical multilingualism occurs in 348 poems (11.28% of the corpus) and does not increase over time. English is the most frequently represented foreign language, followed by Latin and Russian. According to Pieter Muysken's typology, insertional and alternational code-switching predominate, while congruent lexicalization is less common, suggesting that foreign-language elements usually remain marked and structurally distinct. In a few cases, broader hybridization can also be interpreted as stylized literary imitation of translinguaging.

The analysis shows that different languages carry distinct semantic and aesthetic roles: English is associated with digital culture, pop-cultural references, and performative self-fashioning; Latin with cultural memory, elevated register, and irony; Russian with colloquial, emotional, and obscene speech; less frequently used languages mainly serve to create an estrangement effect or to introduce culturally specific vocabulary. Multilingualism thus appears in *Värske Rõhk* as a stable and functionally differentiated poetic resource rather than as evidence of increasing language mixing.

Rebekka Lotman (b. 1978), PhD, University of Tartu, Institute of Cultural Research, Associate Professor of World Literature (Ülikooli 16, 51003 Tartu), rebekka.lotman@ut.ee